

ks. Jan Dyduch

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II

Rola biskupów w posoborowym kształcie synodów

Wstęp

Jednym z ważnych postulatów Soboru Watykańskiego II jest odnowa i ożywienie działalności synodów w Kościele. Naucza *Vaticanum II*: „Ten święty Sobór powszechny wyraża życzenie, aby czcigodne instytucje soborów i synodów odżyły z nową mocą, aby tym lepiej i skuteczniej można się było przyczynić do wzrostu wiary i zachowania dyscypliny w różnych Kościołach, zależnie od okoliczności czasu”¹. To wskazanie podjęło prawodawstwo soborowe i posoborowe, ustanawiając nowy organ zwany Synodem Biskupów i odnawiając istniejące już synody partykularne i diecezjalne. Warto prześledzić ten proces dynamizujący działalność synodów, na których kluczową rolę odgrywają biskupi. Poniższe rozważania będą poświęcone przede wszystkim synodom w Kościele łacińskim, gdyż synody w Kościołach wschodnich mają własny, bogaty kształt prawny.

1. Synod Biskupów

Wiodącą ideą zaprezentowaną przez Sobór Watykański II jest zasada kolegialności w Kościele. Należy ona do podstawowej struktury Kościoła. Naucza *Vaticanum II*: „Jak z ustanowienia Pańskiego święty Piotr i pozostali Apostołowie stanowią jedno Kolegium apostoelskie, w podobny sposób Biskup Rzymu, następca Piotra, i biskupi następcy Apostołów, pozostają

1 Dekret *Christus Dominus* [dalej: DB], nr 36.

we wzajemnej łączności”². Paralelizm między świętym Piotrem i Kolegium apostoelskim a Biskupem Rzymu i biskupami członkami Kolegium biskupiego objaśnia wstępna nota wyjaśniająca: „Paralelizm między Piotrem i resztą Apostołów z jednej, a papieżem i biskupami z drugiej strony, nie implikuje przekazania nadzwyczajnej władzy Apostołów ich następcom ani (...) równości między głową i członkami Kolegium, lecz jedynie proporcjonalność”³. W konsekwencji sukcesja Piotrowa ma charakter personalny, zaś w przypadku biskupów trzeba mówić o sukcesji kolegialnej. Stąd Sobór Watykański II wskazuje na to, że wołą Chrystusa było, aby w Jego Kościele istniała władza Jego następcy Biskupa Rzymu i władza Kolegium biskupów – następców Apostołów⁴.

Tak rozumiana kolegialność łączy się nierozzerwalnie z prymatem Biskupa Rzymu. Kolegium to zawsze istnieje i działa wraz ze swoją Głową, dlatego Biskup Rzymu sprawuje w nim nienaruszoną funkcję zastępcy Chrystusa i Pasterza Kościoła powszechnego⁵. Naucza *Vaticanum II*: „Kolegium, czyli ciało biskupie, posiada władzę autorytatywną jedynie wtedy, gdy pozostaje w łączności z Biskupem Rzymu, następcą Piotra, jako jego głowa i gdy nienaruszony pozostaje jego prymat wobec wszystkich pasterzy i wiernych”⁶. Nauczanie soborowe o powiązaniu kolegialności z prymacjalnością w Kościele znalazło odzwierciedlenie w prawie kanonicznym: „Kolegium biskupów, którego głową jest papież, a członkami biskupi na mocy sakramentalnej konsekracji oraz hierarchicznej wspólnoty z głową Kolegium i członkami, w których trwa nieprzerwanie ciało apostoelskie, razem ze swoją głową, a nigdy bez niej, stanowi również podmiot najwyższej i pełnej władzy nad całym Kościołem” (kan. 336 KPK, kan. 49 KKKW).

Kolegialna działalność w Kościele realizuje się w dwojaki sposób. Najpierw jawi się jako kolegialność w znaczeniu ścisłym (*effectus collegialis*); następnie jako kolegialność w znaczeniu szerszym (*affectus collegialis*). Kolegialność w znaczeniu szerszym jest zwana często „poczuciem kolegial-

2 Konstytucja soborowa *Lumen Gentium* [dalej: KK], nr 22.

3 *Wstępna nota wyjaśniająca*, [w:] *Sobór Watykański II*, tłum. nowe, Poznań 2002, nr 1.

4 Por. T. Rozkrut, *Instytucja Synodu Biskupów w Kościele posoborowym*, Tarnów 2010, s. 55.

5 Por. *Wstępna nota...*, dz. cyt., nr 3.

6 KK 22.

ności” albo „pragnieniem kolegalności”⁷ Jest ona określana następująco: „Kiedy biskupi na jakimś obszarze sprawują razem pewne funkcje pasterskie dla dobra swoich wiernych, to wspólne spełnianie posługi biskupiej staje się konkretną realizacją ducha kolegalnego (*affectus collegialis*), który jest duszą współpracy między biskupami na szczeblu regionalnym, krajowym i międzynarodowym”⁸.

Nowym organem kościelnym wyrażającym w Kościele doby soborowej i posoborowej kolegalność w znaczeniu szerszym jest Synod Biskupów. Tak go podsumowuje oraz charakteryzuje jego dotychczasową działalność papież Jan Paweł II: „Biorąc to właśnie pod uwagę, mój czcigodny poprzednik Paweł VI ustanowił Synod Biskupów (...). Przez ten nowy organizm można było skuteczniej wyrazić poczucie kolegalności i troskę wszystkich biskupów o dobro całego Kościoła”⁹. W klimacie ożywionej dyskusji soborowej o kolegalności w Kościele zrodziła się potrzeba powołania ogólnokościelnego organu, który by ją wyrażał. Śledzący te wydarzenia papież Paweł VI uznał dążenie do powstania znaku kolegalności za tak dojrzałe, że jeszcze w czasie trwania Soboru 15 IX 1965 r., trzy miesiące przed jego zakończeniem, ustanowił Synod Biskupów. Dokument fundacyjny motu proprio *Apostolica sollicitudo*¹⁰ postanawia: „Zważywszy przeto wszystko dokładnie – jako dowód naszego uznania i szacunku względem wszystkich biskupów katolickich, jak również, ażeby dać możliwość w sposób bardziej widoczny i skuteczny uczestniczenia w naszej trosce o Kościół powszechny – z własnej woli, jako też naszą apostolską powagą erygujemy i ustanawiamy w Wiecznym Mieście stałą radę biskupów, podlegającą wprost i bezpośrednio naszej władzy, którą nazywamy imieniem własnym, Synodem Biskupów”¹¹.

Synod Biskupów jest zasadniczo organem doradczym. Wyjątkowo może uzyskać głos decydujący wówczas, gdy zostanie mu przyznany przez papieża. W takim przypadku do niego należy zatwierdzenie decyzji Synodu¹².

7 Por. J. Dyduch, *Synodalność jako forma uczestnictwa we władzy kościelnej*, „Annales Canonici”, R. V, 2009, s. 47

8 Jan Paweł II, motu proprio *Apostolos suos*, 21. 05. 1998, nr 12, „L’Osservatore Romano”, wyd. pol., R. XX, 1998, nr 1, s. 21.

9 Adhortacja *Pastores gregis* [dalej: PG], 16. 10. 2003, nr 58.

10 Por. AAS, R. 47, 1965, s. 775–778; tekst polski w *Posoborowym Prawodawstwie Kościelnym* [dalej: PPK], zebrał i przetłumaczył E. Szafrowski; PPK, t. I, z. 1, s. 152–161.

11 Tamże, s. 154.

12 Por. tamże, s. 155 n.

Dotychczasowa praktyka wskazuje, że żaden Synod Biskupów nie otrzymał takiej prerogatywy od papieża¹³. Dysponowanie przez Synod Biskupów tylko głosem doradczym nie czyni go organem niepotrzebnym czy mało ważnym. Tak postrzegał tę kwestię Jan Paweł II: „To, że Synod spełnia zwykle jedynie funkcję doradczą, nie umniejsza jego znaczenia. W Kościele celem jakiegokolwiek organu kolegialnego doradczego czy z głosem decydującym, jest bowiem zawsze poszukiwanie prawdy lub dobra Kościoła”¹⁴. Synod Biskupów stanowi także w pewnym sensie reprezentację Kolegium Biskupów. Nie jest to jednak reprezentacja w sensie prawnym i dlatego nie może podejmować decyzji w jego imieniu, może jedynie dawać wskazówki przez działalność informacyjną i doradczą, reprezentując Kolegium Biskupów w sensie moralnym¹⁵.

Począwszy od opublikowania motu proprio *Apostolica sollicitudo* Synod Biskupów przez kolejne lata kształtował swoją strukturę i działalność. Te doświadczenia wykorzystano podczas prac nad przygotowaniem nowego KPK. Kodeks ten podaje, że: „Synod Biskupów jest zebraniem biskupów wybranych z różnych regionów świata, którzy zbierają się w określonych terminach, ażeby pobudzać ścisłą łączność między Biskupem Rzymu i biskupami, jak również temuż Biskupowi Rzymskiemu świadczyć pomoc swoją radą w celu zachowania i umacniania dyscypliny kościelnej, i rozważenia problemów związanych z działalnością Kościoła w świecie” (kan. 342). Biskupi, uczestnicy Synodu, są dobierani spośród Kolegium Biskupów przez wybór dokonany zgodnie z przepisami prawa specjalnego, a każdy wybór ma być zatwierdzony przez papieża, albo wywodzą się z papieskiej nominacji czy z urzędu (por. kan. 344, 2° KPK). Skład Synodu zależy od jego rodzaju, bowiem obraduje on na zebraniach generalnych, które mogą być zwyczajne lub nadzwyczajne, i na zebraniach specjalnych (por. kan. 345 KPK). Synod Biskupów podlega bezpośrednio władzy Biskupa Rzymskiego, który nie tylko zatwierdza jego uczestników, ale także go zwołuje, ustala zagadnienia będące przedmiotem obrad, przewodniczy Synodowi osobiście lub przez delegata, dokonuje jego zamknięcia, przeniesienia, zawieszenia i rozwiązania (por. kan. 344 KPK).

13 Por. T. Rozkrut, *Instytucja Synodu...*, dz. cyt., s. 258.

14 PG, nr 58.

15 Por. T. Rozkrut, *Instytucja Synodu...*, dz. cyt., s. 239–244.

Relacje Biskupa Rzymu z Synodem Biskupów rzutują bezpośrednio na relacje Synodu z Kurią Rzymską i Kolegium Kardynalskim. Wszystkie przywołane struktury niosą pomoc Biskupowi Rzymskiemu w sprawowaniu najwyższej posługi apostołskiej w Kościele. Każda z nich czyni to na swój sposób, określony przez własny cel i zadania, zawarty w prawodawstwie i zarządzeniach papieża, któremu bezpośrednio podlegają. Są one wobec siebie autonomiczne, a dobro Kościoła domaga się ich wzajemnej współpracy¹⁶.

Synody Biskupów w ciągu prawie pięćdziesięcioletniej działalności wyraziście i bardzo owocnie wpisały się we współczesne dzieje Kościoła, zwłaszcza przez posynodalne adhortacje apostołskie o niezwykłym znaczeniu doktrynalnym i pastoralnym.

2. Synody partykularne

Nakreślony wyżej kształt Synodu Biskupów podkreśla potrzebę współpracy wszystkich biskupów Kościoła z głową Kolegium oraz wzajemnej kooperacji. Jest to wypełnienie postulatów soborowego wyrażonego na różne sposoby:

Szczególnie w dzisiejszych czasach biskupi często nie są w stanie właściwie i owocnie wypełniać swego posłannictwa, jeśli nie będą współpracować coraz ściślej i bardziej zgodnie i spójnie z innymi biskupami¹⁷

Wprawdzie przywołane stwierdzenie bezpośrednio dotyczy współpracy w Konferencjach Biskupich, pośrednio jednak odnosi się do różnorodnej współpracy na szczeblu ponaddiecezjalnym, a więc krajowym i metropolitalnym. Taka współpraca jawi się w synodach partykularnych, które mogą być albo plenarne, albo metropolitalne.

Synody partykularne stanowią najstarszą formę kolegialnego działania biskupów należących do większej liczby Kościołów partykularnych. Zazwyczaj byli to biskupi jednej lub kilku prowincji kościelnych. Począwszy od połowy II wieku biskupi prowincji lub regionu, naśladując Apostołów,

16 Por. J. Dyduch, *Kardynał Karol Wojtyła w służbie Kościołowi powszechnemu*, Kraków 1998, s. 93 n.

17 DB, nr 37

gromadzili się wspólnie, aby obradować nad sprawami dotyczącymi wiary i obyczajów oraz aby zwalczać błędy. W III wieku w wielu regionach Grecji, Małej Azji i Afryki Północnej zebrania biskupów miały charakter systematyczny. Sobór Nicejski w 325 r. i Sobór Chalcedoński w 451 r. nakazał zwoływać synody prowincjalne dwa razy w roku. Wraz z upływem wieków odbywały się one coraz rzadziej. Sobór Trydencki (1545–1563) nakazał je zwoływać co trzy lata, a KPK z 1917 r. – co dwadzieścia lat¹⁸. Można powiedzieć, że w XIX wieku i w I połowie XX wieku synody partykularne wygasły. Trzeba było zdecydowanego działania, aby tę tendencję zahamować i przedstawić bodźce do ożywienia ruchu synodalnego w Kościele. Dokonał tego Sobór Watykański II, który polecił ożywić synody, nadać im nową dynamikę. Wymieniane są tam synody partykularne, wśród których rozróżnia się synody plenarne i prowincjalne; „Z tego powodu zwoływano sobory bądź synody prowincjonalne, bądź wreszcie synody plenarne, na których biskupi ustalali jednakowe dla różnych Kościołów zasady nauczania prawd wiary i porządkowania dyscypliny kościelnej”¹⁹. To rozróżnienie podejmuje KPK z 1983 r., wprowadzając jednak pewną zmianę dotyczącą nazewnictwa, zamiast „prowincjonalny” używa określenia „prowincjalny” (por. kan. 440).

Postanowienia KPK o synodach partykularnych przygotowały nie tylko dotychczasowe przepisy poprzedniego Kodeksu, ale przede wszystkim nauczanie soborowe, prawodawstwo posoborowe, jak również posoborowa praktyka kościelna. Te czynniki wpłynęły na ukształtowanie się synodów o profilu duszpasterskim. Posoborowe synody na różnych szczeblach przybierają charakter duszpasterski, w odróżnieniu od poprzednich, posiadających charakter jurydyczny. Między pojęciem „duszpasterski” a „jurydyczny” nie ma sprzeczności, przeciwnie istnieje koherencja i komplementarność. Jak przedtem synody jurydyczne normowały duszpaństwo, tak posoborowe synody duszpasterskie podają normy prawne, ubogacając je wskazaniem pastoralnymi²⁰. Synod duszpasterski nie tylko jest czasowo rozciągnięty, ale w swoje prace stara się zaangażować możliwie

18 Por. T. Pawluk, *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II*, t. 2, Olsztyn 1986, s. 208 n.

19 DB, nr 36.

20 Por. J. Dyduch, *Instytucjonalna współpraca biskupów w wymiarze ponaddiecezjalnym*, „Analecta Cracoviensia”, R. 40, 2008, s. 446.

szerokie wspólnoty wiernych, stawiając sobie za zadanie odnowę ich życia religijno-moralnego. W tej optyce synod jawi się jako akcja duszpasterska, której przedmiot i podmiot stanowią wspólnoty ludu Bożego²¹. W tym kontekście trzeba stwierdzić, że nadal biskupi w synodach będą odgrywać rolę decydującą, chociaż nie jedyną. Charakterystyczną cechą synodów pastoralnych jest udział w ich pracach także innych wiernych, w szczególności świeckich. Uczestniczą oni w ich przygotowaniu, przeprowadzeniu i realizacji uchwał²².

Normy KPK zawierają niektóre elementy określenia synodów partykularnych, jednakże w miarę pełne ich określenie podaje dyrektorium o pasterskiej posłudze biskupów:

Synody partykularne są zgromadzeniem biskupów, w którym uczestniczą także, z głosem doradczym, inni duchowni i świeccy. Celem tych synodów jest troska o zaspokojenie potrzeb duszpasterskich Ludu Bożego na danym terytorium – poprzez podejmowanie decyzji przyczyniających się do wzrostu wiary, ukierunkowania wspólnej działalności duszpasterskiej, poprawy obyczajów oraz zachowania jednokowej dyscypliny kościelnej²³.

Synody partykularne mają charakter prowincjalny, jeśli ich zasięg odpowiada danej prowincji kościelnej (por. kan. 440 KPK) lub plenarny, jeśli obejmują Kościoły partykularne tej samej Konferencji Biskupiej (por. kan. 441 KPK).

Synod partykularny ma za zadanie zaradzić potrzebom duszpasterskim Ludu Bożego mieszkającego na terytorium, którego dotyczy synod. Zaspokojenie potrzeb duszpasterskich wiernych wymaga umożliwienia im pełniejszego dostępu do dóbr duchowych, szczególnie w zakresie posługi nauczania i uświęcania, a także w świadczeniu pomocy w wypełnianiu przez nich własnych obowiązków. Dla spełnienia tych zadań synod partykularny wyposażony jest we władzę rządzenia, zwłaszcza ustawodawczą. Normy opublikowane przez synody powinny przyczyniać się do ochro-

21 Por. T. Pieronek, *Synody pastoralne po Soborze*, „Znak”, 1972, nr 214, s. 459.

22 Por. J. Dyduch, *Świeccy w pracach i dokumentach Synodu Krakowskiego 1972-1979*, „Znak”, 1983, nr 344, s. 1122.

23 Kongregacje do spraw Biskupów, *Apostolorum successores* [dalej: AS], 22, 02. 2004, tłum. pol., Kielce 2005, nr 25.

ny i pomnożenia wiary, inspirowania i kierowania wspólną działalnością duszpasterską, do poprawy obyczajów i zachowania dyscypliny kościelnej (por. kan. 445 KPK). Normy ogłaszane przez synody winny być zgodne z prawodawstwem powszechnym²⁴.

Synod plenarny zwołuje Konferencja Biskupia danego kraju po otrzymaniu aprobaty Stolicy Apostolskiej. Konferencja Biskupia dokonuje wyboru miejsca odbycia synodu, wybiera także spośród biskupów diecezjalnych jego przewodniczącego, którego zatwierdza Stolica Apostolska, ustala regulamin oraz tematykę obrad synodalnych, określa czas rozpoczęcia i trwania synodu, jego ewentualnego przeniesienia, przedłużenia i zakończenia (por. kan. 441 KPK). Na synod plenarny powinni być wezwani – i mają na nim głos decydujący – biskupi diecezjalni, biskupi koadiutorzy i pomocniczy, inni biskupi tytularni, którzy na danym terytorium sprawują urząd powierzony im przez Stolicę Apostolską lub Konferencję Biskupią (por. kan. 443 § 1 KPK). Na synod mogą być wezwani inni biskupi tytularni, także emeryci tam mieszkający i przysługuje im wówczas głos decydujący (por. kan. 443 § 2 KPK).

Na synod plenarny powinni być wezwani, ale tylko z głosem doradczym: wikariusze generalni i wikariusze biskupi, wybrani przedstawiciele wyższych przełożonych instytutów zakonnych żeńskich i męskich w liczbie ustalonej przez Konferencję Biskupią, rektorzy uniwersytetów kościelnych i katolickich oraz dziekani wydziałów teologii i prawa kanonicznego, które mają siedzibę na danym terytorium, wybrani rektorzy wyższych seminariów duchownych, mających tam siedzibę, w liczbie określonej przez Konferencję (por. kan. 443 § 3 KPK). Mogą być także wezwani, z głosem doradczym, inni prezbiterzy i świeccy, tak jednak, by ich liczba nie przekroczyła połowy tych, którzy zostali wymienieni wcześniej (por. kan. 443 § 4 KPK).

Synod prowincjalny, zwany także metropolitalnym, zwołuje metropolita po uzyskaniu zgody większości biskupów sufraganów. Metropolita wyznacza miejsce synodu na terenie prowincji, ustala tematy obrad, ich porządek dzienny, czas rozpoczęcia, trwania i zakończenia synodu, on także przewodniczy obradom synodalnym (por. kan. 442 KPK). To,

²⁴ Por. W. Góralski, *Synody partykularne*, [w:] *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. II-1, Poznań 2005, red. J. Krukowski, s. 313.

co było powiedziane wyżej o uczestnikach synodu plenarnego, dotyczy także – z pewnymi modyfikacjami – uczestników synodu prowincjalnego (por. kan. 443 § 1–4 KPK). Mianowicie liczbę wyższych przełożonych instytutów życia konsekrowanego oraz rektorów wyższych seminariów duchownych określają biskupi prowincji (por. kan. 443 § 3 n. 2 i 4 KPK). Oprócz tego na synod ten należy wezwać przedstawicieli kapituł katedralnych, rad kapłańskich i diecezjalnych rad duszpasterskich z każdego Kościoła partykularnego. Każde z tych gremiów wybiera spośród swoich członków po dwóch przedstawicieli. Stają się oni uczestnikami synodu z głosem doradczym (por. kan. 443 § 5 KPK). Metropolita może zaprosić na synod dodatkowo inne osoby w charakterze gości (por. kan. 443 § 6 KPK). Uchwały podjęte przez synod plenarny oraz prowincjalny przed promulgacją muszą być sprawdzone przez Stolicę Apostolską (por. kan. 446 KPK).

3. Synod diecezjalny

Od początku dziejów Kościoła biskup występuje w gronie swego prezbiterium, które stanowi jego współpracowników²⁵. W miarę upływu wieków z tego grona ukształtowały się konkretne gremia, a jednym z wiodących był synod diecezjalny, który stanowił forum współpracy biskupa z kapłanami mającym za cel kierowanie diecezją. Synody diecezjalne swymi początkami sięgają IV wieku, a sobory powszechne nakazywały biskupom częste ich urządzenie, na przykład Sobór Trydencki – co roku. Wraz z upływem lat nakaz ten nie był przestrzegany, chociaż przypomniano biskupom o tym obowiązku²⁶. KPK z 1917 r. przykazywał urządzać synody diecezjalne co dziesięć lat (por. kan. 356 § 1). Polecenie *Vaticanium II* o odnowie działalności synodalnej w Kościele dotyczyło również, a może przede wszystkim, synodów diecezjalnych. Soborową ideę odnowy synodów diecezjalnych podejmuje KPK z 1983 r., chociaż nie wyznacza konkretnej częstotliwości ich odbywania. Zastosowano za to formułę ogólniejszą „...ilekroć zdaniem biskupa diecezjalnego i po wysłuchaniu Rady Kapłańskiej doradzają to okoliczności” (kan. 461 KPK). Trzeba do-

25 Por. E. Szafrowski, *Współpracownicy biskupa diecezjalnego w pasterskim posługiwaniu*, Warszawa 1977, s. 30–32.

26 Por. P. Bączkiewicz, *Prawo kanoniczne*, t. I, wyd. 3, Opole 1957, s. 522 n.

dać, że w okresie posoborowym w ten sposób ukształtowały się synody diecezjalne, iż przybrały one charakter duszpasterski, nie zatracając formy jurydycznej, o czym mówiliśmy wyżej.

Tak ukształtowane synody diecezjalne mają nieść pomoc biskupowi w sprawowaniu władzy ustawodawczej. Postanawia KPK: „Obowiązkiem biskupa diecezjalnego jest rządzić powierzonym mu Kościołem partykularnym, z władzą ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą, zgodnie z przepisami prawa” (kan. 391 § 1).

W spełnianiu władzy ustawodawczej biskup nie może się nikim zastąpić, winien ją wykonywać osobiście (por. kan. 391 § 2 KPK). Uroczystym sposobem wykonywania tej władzy jest sprawowanie synodów diecezjalnych²⁷. Niemniej jednak podczas synodu tylko biskup posiada władzę ustawodawczą:

Jedynym ustawodawcą na synodzie diecezjalnym jest biskup diecezjalny, inni członkowie synodu posiadają tylko głos doradczy. On sam podpisuje deklaracje i dekrety synodalne, które jedynie jego autorytetem mogą być promulgowane (kan. 466 KPK).

Tylko biskup diecezjalny jest uprawniony do zwoływania synodu, do przewodniczenia, a także do zawieszenia obrad i jego rozwiązania (por. kan. 462 i 468 KPK).

Ta decydująca rola biskupa diecezjalnego na synodzie diecezjalnym nie wyklucza w jego działalności pozostałych wiernych zarówno prezbiterów jak i świeckich. Są oni koniecznymi uczestnikami synodów, zgodnie z określeniem podanym przez prawodawcę:

Synod diecezjalny jest zebraniem wybranych kapłanów oraz innych wiernych Kościoła partykularnego, którzy dla dobra całej wspólnoty diecezjalnej świadczą pomoc biskupowi diecezjalnemu, zgodnie z postanowieniami zamieszczonych kanonów (kan. 460 KPK).

Tak więc wierni uczestniczący w synodzie diecezjalnym niosą pomoc biskupowi przez swój głos doradczy. Głos doradczy to życzliwa i kompe-

²⁷ Por. J. Dyduch, *Synod diecezjalny narzędziem odnowy Kościoła partykularnego*, „Prawo Kanoniczne”, R. 40, 1997, nr 3–4, s. 27

tentna rada, to także mądra opinia poprzedzona dokładnym i wszechstronnym rozeznaniem sytuacji. Głos doradczy posiada kolosalne znaczenie dla podjęcia decyzji, jest poniekąd jej przygotowaniem. Tutaj warto przywołać zdanie kard. Karola Wojtyły na temat głosu doradczego, które wypowiedział zamierzając powołać Radę Kapłańską:

Wiadomo bowiem ile w życiu ludzkim – bardziej jeszcze w życiu społecznym zależy od właściwego *concilium*: od rozeznania, od opinii, od naświetlenia spraw, którymi żyje dana społeczność i dla których działa. Bez tej funkcji ani prawa stanowione, ani podejmowane decyzje, ani też ich wykonywanie nie może być głęboko zakorzenione w życiu wspólnym²⁸.

Tak postrzegany głos doradczy jest na synodzie świadczony biskupowi poniekąd przez reprezentację Ludu Bożego diecezji. Nie jest to reprezentacja w sensie ścisłym – prawnym, ale w sensie moralnym. Są tam reprezentowane wszystkie stany wiernych, wszystkie diecezjalne urzędy kościelne i wszystkie regiony diecezji (por. kan. 463 KPK). Przez tę reprezentację, występującą pod zwierzchnictwem biskupa, cała wspólnota Ludu Bożego jawi się na synodzie diecezjalnym. Jego zadaniem będzie zaangażować w dzieło synodalne możliwie najszerze kręgi wiernych diecezji. To zdynamizowanie wiernych, zwłaszcza świeckich, i włączenie ich w akcję duszpasterską, którą stanowi synod pastoralny, jest istotnym elementem jego charakteru duszpasterskiego. Konsekwencją takiego postrzegania synodu jest nowy sposób jego przygotowania, składu osobowego, treści uchwał, czasu trwania i realizacji postanowień²⁹.

Skuteczność synodu diecezjalnego zależy od jego przygotowania. Poucza dyrektorium o pasterskiej posłudze biskupów: „Ażeby synod przebiegał dobrze i był naprawdę płodny dla wzrostu wspólnoty diecezjalnej, powinien być odpowiednio przygotowany”³⁰. W przygotowaniu synodu należy nawiązać do ciągłości tradycji: zarówno religijnej, pasterskiej, jak i kanonicznej. Chodzi o powiązanie współczesnego stanu życia religijnego w diecezji z jej poprzednim historycznym dziedzictwem³¹. Przygotowaniem powinna po-

28 K. Wojtyła, *List do kapłanów Archidiecezji Krakowskiej*, „Notificaciones”, 1969, s. 111.

29 Por. J. Dyduch, *Świeccy w pracach...*, dz. cyt., s. 1126.

30 AS, nr 173.

31 Por. J. Dudziak, *Synod diecezjalny, jego struktura i rola w Kościele partykularnym*, „Colloquium Salutis”, R. 16, 1984, s. 68.

kierować specjalna komisja przygotowawcza, w której skład biskup powinien powołać kapłanów, zakonników i wiernych świeckich odznaczających się kompetencją zawodową oraz roztropnością duszpasterską i apostolską, sprawujących ważne posługi wśród Ludu Bożego³².

W przebiegu synodu wyróżnić można przede wszystkim sesje synodalne połączone z dyskusją i głosowaniami. W całość obrad synodalnych należy włączyć modlitwę i celebrację eucharystyczną³³. Wszystkie zaproponowane tematy powinny być poddane swobodnemu omówieniu na sesjach synodalnych. Biskup ma obowiązek dopilnować, aby wyłączyć z obrad synodalnych tematy, które są niezgodne z doktryną Kościoła lub magisterium papieskim albo traktują o zagadnieniach dyscyplinarnych zarezerwowanych Stolicy Apostolskiej³⁴.

Po zakończeniu synodu diecezjalnego biskup przesyła podpisane przez siebie dekrety i deklaracje synodalne do wiadomości metropolicie i Konferencji Biskupiej, dla pogłębienia wspólnoty Kościołów partykularnych i dla zachowania pomiędzy nimi zgodności legislacyjnej. Wymienione dokumenty synodalne ma przesłać także przez nuncjusza apostolskiego do wiadomości Stolicy Apostolskiej³⁵. Chodzi tu tylko o powiadomienie, nie zaś o przejrzenie i wydanie *nihil obstat* przez Stolicę Apostolską, jak to ma miejsce w przypadku synodów partykularnych³⁶. Po dokonaniu promulgacji dokumentów synodu należy je udostępnić wszystkim wiernym diecezji po to, aby zapoznawszy się z nimi, przystąpili do kolejnej, najważniejszej fazy synodu, mianowicie realizacji jego postanowień.

Zakończenie

Soborowa reforma Kościoła dotyczy odnowy działalności synodów, które mają długą, wielowiekową tradycję, sięgającą pierwszych wieków historii Kościoła. Ta odnowa sprawiła, że w Kościele powszechnym powołano nową strukturę zwaną Synodem Biskupów, zaś dotychczasowym synodom partykularnym oraz diecezjalnym nadano nowy kształt i dyna-

32 Por. Kongregacja do spraw Biskupów i Kongregacja Ewangelizowania Narodów, Instrukcja *De synodis dioecesanis agendis*, III, „L'Osservatore Romano”, 1997, nr 137.

33 Por. AS, nr 175.

34 Por. tamże.

35 Por. tamże.

36 Por. J. Dyduch, *Synod diecezjalny - narzędziem...*, dz. cyt., s 35.

mikę. Wszystkie synody inspirowane wskazaniem *Vaticanum II* przybrały charakter pastoralny, nie tracąc swojego dotychczasowego charakteru jurydycznego. Duszpasterski charakter synodów sprawił, że w ich dzieło zostali zaangażowani także kapłani i wierni świeccy, niemniej jednak decydującą i wiodącą rolę w ich działalności mają nadal biskupi.

Il ruolo dei vescovi nella forma postconciliare dei sinodi

Sommario

Il frutto dell'insegnamento del Concilio Vaticano II è la fondazione di una nuova istituzione nella Chiesa chiamata il Sinodo dei Vescovi e il ravvivamento dell'attività dei finora esistenti sinodi particolari e diocesani. Il Sinodo dei Vescovi è un organo consultivo del Vescovo di Roma con lo scopo di approfondire la collaborazione fra lui e gli altri vescovi e la collaborazione dei vescovi fra di loro, nonché di impegnarli di più nella responsabilità di tutta la Chiesa. I sinodi particolari, sia plenari che metropolitani, e i sinodi diocesani hanno assunto un carattere pastorale, impegnando tutte le comunità dei fedeli. Però come prima il ruolo decisivo ai sinodi svolgono i vescovi.